

УДК: 37.035.91-057.87

DOI: 10.31548/hspedagog2020.01.050

ЛІДЕРСТВО СТАРШОКЛАСНИКІВ ЯК ВИМОГА ЧАСУ**ОЛІЙНИК О. О.**, кандидат психологічних наук,

доцент кафедри психології,

E-mail: okleons777@gmail.com**ORCID ID 0000-0002-3255-9170****МАЙСТРЕНКО А. В.**, студентка 2 курсу,

групи ПС-180016, напряму підготовки 053 «Психологія»

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Анотація. В статті представлено теоретичний аналіз феномену лідерства в різних галузях наукового знання. Підкреслено, що лідерство є результатом активної діяльності лідера як члена групи. Охарактеризовано вікові особливості становлення лідерства в шкільному середовищі. На основі аналізу лідерських якостей та психологічних особливостей старшокласників змістом їх лідерства визначено взаємозв'язок схильності до лідерства з комунікативно-організаційним та мотиваційним компонентами моделі лідерських якостей. Представлено результати дослідження змісту лідерства у сучасних випускників загальноосвітніх шкіл. Емпірично перевірено та визначено зв'язки схильності до лідерства з рівнем розвитку лідерських якостей (комунікативних здібностей та мотивації досягнення успіху) учнів 10-го та 11-го класів.

Ключові слова: лідерство, лідерські якості, старшокласники, схильність до лідерства, комунікативно-організаторські здібності, мотивація до успіху.

Актуальність теми дослідження. Становлення лідерства, зокрема лідерських якостей сучасного старшокласника вирішує проблему його особистісного та професійного самовизначення, гармонізує індивідуальні потреби та можливості, сприяє саморозкриттю та реалізації здібностей. Лідерством є не лише здатність особистості організовувати інших, але й можливість самоорганізовуватись, мати власну вважену позицію та бути відповідальною за своє життя. Сьогодні у психолого-педагогічній галузі увага науковців спрямована переважно на дослідження проблеми формування іміджу політичного лідера (С. Денисюк, Н. Лікарчук), формування лідерських якостей молодших підлітків (Д. Алфімов, М. Приходько), розвиток лідерських якостей студентів (А. Куриця), учителів (Н. Мукан, Н. Семченко). Недостатньо уваги приділяється вивченню лідерських якостей старшокласників в навчально-виховному процесі (В. Ягоднікова). Адже становлення лідерських якостей саме у старшій

школі є актуальним питанням у період сьогодення. Низький рівень їх розвитку негативно впливає на накопичення лідерського потенціалу, становлення особистісної ідентичності в ранньому юнацькому віці, саморегуляцію і самореалізацію особистості, є бар'єром для встановлення конструктивних міжособистісних відносин, формування в подальшому професійно важливих якостей і навичок. Відтак, сформовані лідерські якості у старшокласників є запорукою їх успішної інтеграції в суспільний простір, вдалого професійного самовизначення та становлення особистісної ідентичності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сучасному етапі розвитку різних галузей наукового знання існує безліч підходів до визначення феномену лідерства. У довідниках лідерство визначено як першість у будь-чому; становище, обов'язки, діяльність лідера [2, с. 489]. У психолого-педагогічній літературі під лідерством розуміють певну си-

© О.О. Олійник, А.В. Майстренко

стему прийомів впливу лідера на підлеглих [8, с. 51]. У соціально-психологічній науковій літературі лідерство досліджується в контексті функціонування організації, що об'єднує людей і регламентує їх діяльність для досягнення певної мети; як форма міжособистісного впливу, що пов'язана з психологічними особливостями лідера та його послідовників [4]. Зокрема, Дж. Террі розглядає лідерство як спосіб впливу на групи людей, що спонукає їх до досягнення спільної мети. Р. Танненбаум і Ф. Массарик визначають лідерство як міжособистісну взаємодію, що проявляється в конкретній ситуації за допомогою комунікації і також спрямована на досягнення спільної мети [14, с. 26]. Отже, лідерство розглядається як процес внутрішньої самоорганізації і самоврядування групи; як провідне становище окремої особи, соціальної групи, зумовлене ефективними результатами їх діяльності [12].

З представленого вище видно, що лідерство є результатом активної та ініціативної діяльності лідера як члена групи. О. О. Слюсаренко здійснює аналіз понять «лідерство» і «лідер» в контексті теорій лідерства [9]. Так, теорія лідерських ролей (Р. Бейлс) розглядає лідерство як прийняття людиною особливої ролі «професіонала» – лідера, орієнтованого на розв'язання ділових проблем, та «соціально-емоційного спеціаліста», що вирішує проблеми відносин між людьми [5, с. 220]. Для ефективного функціонування у групі мають бути представлені обидві ці форми [9, с. 245]. Теорія рис лідерства (М. Вебер, Е. Кац) однією з передумов визнання людини лідером визначає наявність специфічних лідерських рис, унікальних якостей, здібностей [5, с. 220]. Прибічники інтерактивної теорії вважають, що лідером може стати будь-яка людина, яка займає певне місце в системі міжособистісних відносин [5, с. 220–221; 9, с. 245]. Ситуаційна теорія лідерства (Ф. Фідлер) підтверджує, що лідер – це

продукт ситуації в групі і в різних ситуаціях (сприятливих чи несприятливих) лідер, орієнтований на завдання, досягає більших результатів, ніж лідер, орієнтований на людей [5, с. 221]. Згідно даної теорії, ефективність лідерства, що «орієнтоване на завдання» або «орієнтоване на людей», залежить від конкретних обставин у групі [9, с. 245]. У межах синтетичної теорії лідерство розглядається як процес організації міжособистісних стосунків, а лідер – суб'єкт управління цим процесом; воно є функцією групи з урахуванням групових цілей і завдань [5, с. 221].

На основі здійсненого теоретичного аналізу можна зазначити, що лідерство – це тип управлінської взаємодії між лідером і його послідовниками, спрямований на спонукання інших до досягнення спільної мети. Це стосунки домінування-підпорядкування, впливу і слідування в системі міжособистісних стосунків у групі, що призводять до реалізації поставленої мети [14, с. 26]. Ефективність процесу лідерства залежить від наявності в соціальній групі авторитетного лідера. Лідер – член групи, за яким вона визнає право приймати відповідальні рішення у значущих для неї ситуаціях; авторитетна особистість, що відіграє провідну роль в організації спільної діяльності і регулюванні взаємин в групі [7, с. 189].

Н. Сушик розглядає поняття «лідер» в міжгалузевому просторі. Так, у соціологічній науці лідером є член групи, який спроможний її очолити, організувати спільну діяльність, бути прикладом для інших і визнаним у цій ролі більшістю учасників групи. У психологічній науці лідером є член групи, який здатний виконувати провідну роль в організації спільної діяльності та регулюванні стосунків у групі; особистість, здатна впливати на окремих членів або групу загалом, спрямовувати їхні зусилля на досягнення поставленої мети. Педагогічна наука розглядає лідера як члена колективу, який здатний помітно

впливати на поведінку інших членів колективу, виявляти ініціативу в діях, брати на себе відповідальність за діяльність колективу [10, с. 112]. Варто зазначити, що у різних галузях наукового знання представлено власні підходи до розуміння і визначення понять «лідерство» і «лідер», що обумовлено їх специфікою.

Становлення лідерства і формування лідерських якостей є важливим завданням для сучасної школи. Найоптимальнішим періодом для становлення лідерства, на нашу думку, є ранній юнацький вік – період завершення шкільного навчання. Адже це період подальшого розвитку самосвідомості, формування спрямованості особистості, становлення особистісної ідентичності, вибору майбутньої професії, продукування ціннісних орієнтацій щодо розширення соціальної ситуації розвитку особистості та інтеграції в соціальний простір. Однак феномен лідерства та особливості формування лідерських якостей старшокласників в сучасному навчально-виховному процесі залишаються недостатньо розробленими та проаналізованими, що визначає їх актуальність.

Мета роботи полягає в теоретичному аналізі складових феномену лідерства в науковій літературі та експериментальному дослідженні його змісту у старшокласників. Для досягнення поставленої мети були визначені такі завдання:

1. На основі теоретичного аналізу науково-психологічних джерел виявити зміст лідерства, особливості основних компонентів лідерських якостей сучасних старшокласників. 2. Емпірично перевірити зв'язок схильності до лідерства старшокласників з рівнем розвитку їх лідерських якостей (комунікативно-організаторських здібностей та мотивації досягнення успіху).

Методи. Для розв'язання першої частини поставленої мети використовувались теоретичні методи дослідження:

аналіз та узагальнення наукової інформації. Для розв'язання другої частини поставленої мети застосовувались емпіричні методи дослідження: методика «Схильність до лідерства»; КОЗ (методика виявлення комунікативних та організаторських здібностей); «Мотивація до успіху» (методика діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса); методи статистичної обробки даних: метод кореляції Пірсона.

Виклад основного матеріалу дослідження. Провідними потребами на етапі ранньої юності є розвиток потреби у спілкуванні та оволодіння способами його здійснення; розвиток рефлексії, яка забезпечує усвідомлене і критичне ставлення до себе; становлення готовності до професійної діяльності; потреба зайняти внутрішню позицію дорослого, усвідомити себе як члена суспільства, зрозуміти свої можливості, своє місце і призначення у житті [11, с. 87–88]. Розмаїття особливостей і новоутворень даного віку сприяють накопиченню лідерського потенціалу особистості (схильності до лідерства) старшокласника. Схильність до лідерства проявляється в розвитку когнітивних процесів, розвитку здатності до самоорганізації та самоврядування, зростанні особистісної активності, удосконаленні мотивації до успіху, активізації комунікативних умінь, розвитку організаторських здібностей. З представленою вище стає зрозумілим, що важливим етапом у становленні лідерства й формуванні лідерських якостей є ранній юнацький вік як період накопичення лідерського потенціалу, формування особистісної ідентичності та професійного самовизначення.

«Сучасні дослідження проблеми лідерства доводять, що лідером стає людина, яка наділена лідерськими якостями або має лідерський потенціал, що може реалізуватись у відповідних ситуаціях» [3, с. 565]. Д. Алфімов зазначає, що лідерські якості це – узагальнені

властивості лідера щодо створення нового бачення у розв'язанні проблеми, успішного впливу на послідовників задля досягнення групою цілей [1, с. 50]. О. Д. Павлюк пропонує модель лідерських якостей учнів закладів професійно-технічної освіти, в якій можна виділити такі компоненти: 1) гностичний, що визначає сформованість знань про лідерство та лідерські якості, усвідомлення рівня розвитку власних лідерських якостей; 2) мотиваційний, що забезпечує мотивацію до успіху, потребу до досягнення поставлених цілей, прагнення до самоствердження і самореалізації; 3) когнітивний, що зумовлює логічність, здатність до прогнозування та узагальнення, критичність, розсудливість; 4) комунікативно-організаційний, що визначає комунікабельність, тактовність, ініціативність, вміння працювати в системі зворотного зв'язку, вміння вирішувати конфлікти та здатність до адаптації; 5) особистісний, що зумовлює адекватну самооцінку, чесність, порядність, надійність, активність, оптимізм, почуття гумору, вимогливість до себе та інших; 6) емоційно-вольовий, що передбачає цілеспрямованість, рішучість, упевненість у собі, стресостійкість, врівноваженість, готовність до ризику [6, с. 142–143].

Узагальнюючий аналіз соціально-психологічних та педагогічних наукових досліджень дає можливість усвідомити зміст лідерства і виділити найважливіші лідерські якості старшокласників. Як зазначалося нами вище, новоутворення юнацького віку сприяють накопиченню лідерського потенціалу осо-

бистості (схильності до лідерства) старшокласника. У свою чергу, схильність до лідерства в ранньому юнацькому віці проявляється в розвитку комунікативно-організаційного (комунікативні здібності, організаційні здібності) та мотиваційного (мотивацію до успіху) компонентів моделі лідерських якостей. Відтак, за нашим припущенням, змістом лідерства старшокласників є взаємозв'язок схильності до лідерства з комунікативно-організаційними здібностями та мотивацією до успіху.

Для підтвердження нашої гіпотези та з'ясування якісного змісту лідерства старшокласників було проведено емпіричне дослідження, що проводилось протягом 2019–2020 н. р. Досліджуваними виступили учні 10-го та 11-го класів СЗШ I–III ступенів № 186 (м. Київ) у кількості 21 особи.

Для розв'язання дослідницької проблеми нами було використано емпіричні методи дослідження: методика «Схильність до лідерства» [13]; КОЗ (методика виявлення комунікативних та організаторських здібностей); «Мотивація до успіху» (методика діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса); методи статистичної обробки даних: метод лінійної кореляції Пірсона. За результатами застосування психодіагностичних методик було проаналізовано результати рівнів сформованості лідерських якостей старшокласників (див. табл. 1). Кількісні показники рівнів сформованості схильності до лідерства, комунікативних й організаторських здібностей, мотивації до успіху старшокласників наведено у табл. 1.

Таблиця 1.

Рівні сформованості лідерських якостей старшокласників

Рівні сформованості лідерських якостей	Лідерські якості			
	Схильність до лідерства	Комунікативні здібності	Організаторські здібності	Мотивація до успіху
	% частка	% частка	% частка	% частка
високий	33,33	38,09	4,76	14,28
середній	52,38	33,33	14,28	66,66
низький	14,28	28,57	80,95	19,04

© О.О. Олійник, А.В. Майстренко

HUMANITARIAN STUDIOS: PEDAGOGICS, PSYCHOLOGY, PHILOSOPHY Vol 11(1) 2020

З отриманих результатів, представлених у табл. 1 видно, що у більшості старшокласників виявлено середній рівень схильності до лідерства (52,38 %), а лідерські якості виражені нерівномірно. Кількісний аналіз показав, що у старшокласників домінує високий рівень комунікативних здібностей (38,09 %), низький рівень організаторських здібностей (80,95 %) і середній рівень мотивації до успіху (66,66%). Лише невелика частка старшокласників має

достатній рівень сформованості організаторських здібностей (19,04 %), у переважної більшості ця характеристика перебуває на низькому рівні розвитку.

Визначимо, чи пов'язана схильність до лідерства з комунікативно-організаційним (комунікативні та організаційні здібності) та мотиваційним (мотивація до успіху) компонентами лідерських якостей учнів 10-го та 11-го класу. Для перевірки нашої гіпотези застосовувався метод лінійної кореляції Пірсона, результати якого подано у табл. 2.

Таблиця 2.

Показники кореляції Пірсона показників лідерських якостей старшокласників

		Комунікативні	Організаторські	Мотивація до успіху
Схильність до лідерства	10 клас	0,3778628	0,00064528	0,763331
	11 клас	0,740679	0,58557	0,751589
Рівень значущості	10 клас	-	-	$p \leq 0,01$
	11 клас	$p \leq 0,01$	-	$p \leq 0,01$

Як видно з таблиці 2. значення коефіцієнта кореляції між показниками схильності до лідерства та показниками організаторських здібностей в учнів 11 класу не відповідають сильному кореляційному зв'язку; значення коефіцієнта кореляції між показниками схильності до лідерства та показниками комунікативних і організаторських здібностей в учнів 10 класу не відповідають сильному кореляційному зв'язку. Значення коефіцієнта кореляції між показниками схильності до лідерства та показниками комунікативних здібностей та мотивації до успіху в учнів 11 класу відповідають сильному кореляційному зв'язку; значення коефіцієнта кореляції між показниками схильності до лідерства та показниками мотивації до успіху в учнів 10 класу відповідають сильному кореляційному зв'язку. Дані кореляційного аналізу частково підтверджують висунуту нами гіпотезу про те, що схильність до

лідерства пов'язана з комунікативним (комунікативні здібності) та мотиваційним (мотивація до успіху) компонентами лідерських якостей учнів 11-го класу; лише із мотиваційним (мотивація до успіху) компонентом лідерських якостей учнів 10-го класу.

Висновки і перспективи. На основі теоретичного аналізу науково-психологічних джерел охарактеризовано основні компоненти лідерських якостей сучасних старшокласників: комунікативно-організаційний, що характеризується комунікативними й організаторськими здібностями та мотиваційний, що передбачає розвиток мотивації до успіху. Змістом лідерства старшокласників виявлено зв'язок схильності до лідерства з організаційно-комунікативними здібностями та мотивацією до успіху. Результати емпіричного дослідження засвідчили, що у старшокласників виявлено відсутність зв'язку схильності до

лідерства з організаторськими здібностями. Це може бути пов'язано із низьким рівнем сформованості організаторських здібностей старшокласників, малою кількістю респондентів, прив'язкою вибірки до розподілу за навчанням в різних класах.

Для становлення лідерства старшокласників та формування їх лідерських якостей доцільно активізувати їх лідерський потенціал; сприяти розвитку їх комунікативних та організаторських здібностей; розвивати інтерес до організаторської діяльності; формувати здатність швидко орієнтуватися в складних ситуаціях; заохочувати прояв невимушеності поведінки в колективі; виявляти ініціативу в спілкуванні.

Список використаних джерел

1. Алфімов Д. В. Зміст феномену «лідерські якості особистості». *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*; [голова ред. ради: А. О. Монаєнко]. Запоріжжя, 2010. Вип. 11 (64). С. 44–51.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [укл. і гол. ред. В. Т. Бусел]. К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. 1440 с.

3. Куриця А.І. Юність як сприятливий період для розвитку лідерських якостей. *Проблеми сучасної психології*. 2010. Вип. 8. С.565–573.

4. Мороз В. П. Теоретико-методологічні основи дослідження лідерства членів студентського самоврядування. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/arc/hiv/NN28/10.pdf> (дата звернення: 06.03.2020).

5. Олійник О.О. Соціальна психологія: Навч. посіб. К.: ТОВ «ЛівПринт», 2014. 264 с.

6. Павлюк О.Д. Методика дослідження лідерських якостей учнів закладів професійно-технічної освіти. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 4. С. 142-147.

7. Психологический словарь / Под ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – [2-е изд.]. М.: Политиздат, 1990. 494 с.

8. Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів / [В. М. Глазирина, Т. М. Десятов, А. І. Кузьмінський, Л. І. Прокопенко]; за ред. А. І. Кузьмінського. Черкаси: Вид-во ЧДУ ім. Б. Хмельницького, 2002. 112 с.

9. Слюсаренко О. О. Поняття «лідер» і «лідерство» в сучасній науковій літературі. *Науковий вісник ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. Вип. 2 (39). С. 244-246.

10. Сушик Н. Теоретичні основи формування лідерських якостей учнівської молоді. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Теорія виховання*. Луцьк, 2013. №7. С. 110-115.

11. Формирование личности старшеклассника / Под ред. Дубровиной И. В. М.: Пресс, 1989. 137 с.

12. Что такое лидерство?: социолог. слов. – Режим доступа: <http://www.onlinedics.ru/slovar/soc/l/liders tvo.html> (дата звернення: 06.03.2020)

13. Інструкція-щодо-роботи-з-СПД-Лідер-1.pdf1. Режим доступу: <https://dovidnykmpz.info/psycho/systemapsykhologichnoi-diahnostyky/> (дата звернення: 06.03.2020).

14. Якушко Н.О. Теоретичні засади дослідження лідерства у вітчизняній та зарубіжній управлінській науці. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2018. № 1(61). С. 25–30.

References

1. Alfimov D. V. (2010) Zmist fenomenu «lidersjki jakosti osobystosti» [Content of the phenomenon of «leadership qualities of personality»]. *Pedagoghika formuvannja tvorchoji osobystosti u vyshhij i zagaljnoosvitnij shkolakh*, vol. 11 (64), pp. 44–51.

2. Busel V. T. (Eds.) (2002) *Velykyj tлумachnyj slovnyk suchasnoji ukrajinsjkoji movy* [A great explanatory

dictionary of modern Ukrainian]. K., Irpinj: VTF «Perun» (in Ukrainian).

3. Kurycja A.I. (2010) Junistj jak spryjatlyvyj period dlja rozvytku lidersjkykh jakostej [Youth as a favorable period for the development of leadership qualities]. *Problemy suchasnoji psykhologhiji*. vol. 8, pp.565–573.

4. Moroz V. P. Teoretyko-metodologhichni osnovy doslidzhennja liderstva chleniv studentsjkocho samovrjaduvannja [Theoretical and methodological foundations of the study of student self-government leadership] Retrieved from: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN28/10.pdf> (accessed: 06.03.2020).

5. Oliinyk O.O. (2014) *Socialjna psykhologhija: Navch. Posib* [Social Psychology: Educ. tool]. K.: TOV «LivPrynt» (in Ukrainian).

6. Pavljuk O.D. 2018Metodyka doslidzhennja lidersjkykh jakostej uchniv zakladiv profesijno-tehnicnoji osvity [Methods of research of leadership qualities of students of vocational education institutions]. *Teorija i praktyka suchasnoji psykhologhiji*, no. 4, pp. 142-147.

7. Petrovsky A. V., Yaroshevsky M. G. (1990) *Psihologicheskij slovar* [2-e izd.]. [Psychological dictionary]. Moscow: Politizdat (in Russian).

8. Kuzjminskogho A. I. (Eds.) (2002) *Slovyk-dovidnyk pedagoghichnykh i psykhologhichnykh terminiv* [Dictionary-directory of pedagogical and psychological terms]. Cherkasy: Vyd-vo ChDU im. B. Khmeljnyckogho (in Ukrainian).

9. Sijusarenko O. O. (2016) Ponjattja «lider» i «liderstvo» v suchasnij naukovej

literaturi [The concept of "leader" and "leadership" in modern scientific literature]. *Naukovyj visnyk uzghorodskogho universytetu. Serija: «Pedagoghika. Socialjna robota»*, Vol. 2 (39), pp. 244-246.

10. Sushyk N. (2013) Teoretychni osnovy formuvannja lidersjkykh jakostej uchnivskoji molodi [Theoretical bases of formation of leadership qualities of student youth]. *Naukovyj visnyk Skhidnojevropejskogho nacionalnogho universytetu imeni Lesi Ukrajinky. Teorija vykhovannja*, no. 7. pp. 110-115.

11. Dubrovnoj I. V. (Eds.) (1989) *Formirovanie lichnosti starsheklassnika* [The formation of the personality of a high school student]. Moscow: Press (in Russian).

12. Chto takoe liderstvo?: sociolog. slov [What is leadership?: sociologist. words]. Retrieved from: <http://www.onlinedics.ru/slovar/soc/l/liderstvo.html> (accessed::06.03.2020).

13. Instrukcija-shhodo-roboty-z-SPD-Lider-1.pdf1[Instructions-For-Work-With-SPD-Leader-1.pdf],pp.27. Retrieved from: <https://dovidnykmpz.info/psycho/systema-psykhologhichnoi-diahnostyky/> (accessed:: 06.03.2020).

14. Jakushko N.O. (2018) Teoretychni zasady doslidzhennja liderstva u vitczyznjanij ta zarubizhnij upravlinskij nauci [Theoretical principles of the study of leadership in domestic and foreign management science] *Derzhava ta rehiony. Serija: Derzhavne upravlinnja*, no. 1(61), pp. 25–30.

LEADERSHIP OF HIGH SCHOOL STUDENTS AS A REQUIREMENT OF TIME Oliinyk O., Maistrenko A.

Abstract. *The article presents theoretical analysis of the leadership phenomenon in different fields of scientific knowledge. It is emphasized that leadership is a result of the leader's activity as a member of the group. It is carried out analysis of concepts «leadership» and «leader» in the context of leadership theories: theory of leader roles, theory of lines of leadership, interactive theory, situational theory, synthetic theory. Age peculiarities of leadership in the school environment are characterized. An important stage in the development of leadership and the formation of leadership qualities defined early youth age as period of accumulation of leader potential, becoming of personality identity, and professional self-determination, production of value orientations for expansion social situation of personality development and integration into the social space. It is marked that leadership qualities are generalized qualities of a leader in relation to creating a new vision for solving a problem, successfully influencing followers to achieve common goals with the group. The main components of the student's model of leadership qualities are highlighted and characterized. Based on analysis of leadership qualities and psychological features of high school students the content of their leadership determines interrelation of tendency to leadership with communicative-organizational and motivational components of the leadership qualities model. The research results of the content of leadership in modern graduates of secondary schools are presented. Empirically tested and defined links between tendency to leadership and development level of leadership qualities (communication skills and motivation to success) students of the 10th and 11th grades.*

Keywords: *leadership, leadership qualities, high school students, tendency to leadership, communicative-organizational skills, motivation to success.*